

**TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AMALIY ASOSLARI VA
KAMBAG‘ALLIK MUAMMOLARINI HAL QILISHDAGI AHAMIYATI**

**ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В
РЕШЕНИИ ПРОБЛЕМЫ БЕДНОСТИ**

**PRACTICAL FOUNDATIONS OF TOURISM DEVELOPMENT AND ITS
IMPORTANCE IN SOLVING POVERTY ISSUES**

Rashidova Nargiza Orifjon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada turizmni rivojlantirishning amaliy asoslari, uning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati hamda kambag‘allik muammolarini kamaytirishdagi roli tahlil qilinadi. Turizm sohasi orqali yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va hududiy rivojlanishni ta‘minlash imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmatlar sifatini oshirish va marketing strategiyalarini takomillashtirish orqali kambag‘allikni qisqartirish mexanizmlari ilmiy asosda bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: turizm, turizmni rivojlantirish, kambag‘allikni kamaytirish, iqtisodiy rivojlanish, ish o‘rinlari, infratuzilma, marketing strategiyasi, hududiy rivojlanish

Аннотация: В данной статье рассматриваются практические основы развития туризма, его экономическое и социальное значение, а также роль в снижении уровня бедности. Освещаются возможности создания новых рабочих мест, повышения доходов населения и обеспечения регионального развития за счёт туризма. Также анализируются механизмы сокращения бедности посредством развития туристической инфраструктуры, повышения качества услуг и совершенствования маркетинговых стратегий.

Abstract: This article analyzes the practical foundations of tourism development, its economic and social significance, and its role in reducing poverty. It highlights the opportunities for creating new jobs, increasing household incomes, and promoting regional development through tourism. Furthermore, the study examines mechanisms for poverty reduction through the development of tourism infrastructure, improvement of service quality, and enhancement of marketing strategies.

Ключевые слова: туризм, развитие туризма, снижение бедности, экономическое развитие, занятость, инфраструктура, маркетинговые стратегии, региональное развитие

Keywords: tourism, tourism development, poverty reduction, economic development, employment, infrastructure, marketing strategies, regional development

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan va yuqori daromad keltiruvchi tarmoqlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm nafaqat iqtisodiy o'sish omili, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholi bandligini oshirish hamda kambag'allik darajasini qisqartirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shu boisdan ham turizmni rivojlantirishning amaliy asoslarini chuqur o'rganish va uni samarali tashkil etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi ham boy tarixiy-madaniy merosi, noyob tabiiy resurslari hamda qulay geografik joylashuvi bilan turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. So'nggi yillarda davlat tomonidan turizm infratuzilmasini yaxshilash, xizmatlar sifatini oshirish, xorijiy va mahalliy sayyohlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish borasida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biriga aylantirish imkonini bermokda. Turizmning yana bir muhim jihati shundaki, u to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ravishda aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Xususan, mehmonxona xo'jaligi, transport, savdo, hunarmandchilik va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishi orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi. Natijada, ayniqsa, qishloq hududlarida yashovchi aholi uchun qo'shimcha daromad manbalari paydo bo'lib, kambag'allik darajasini kamaytirishga zamin yaratiladi. Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda amaliy yondashuvlarning yetarli darajada shakllanmaganligi, infratuzilmaning ayrim hududlarda sust rivojlanganligi, marketing va boshqaruv tizimidagi kamchiliklar mavjudligi ushbu sohaning to'liq salohiyatidan foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Mazkur muammolarni ilmiy asosda tahlil qilish va samarali yechimlar ishlab chiqish turizmning kambag'allikka qarshi kurashdagi rolini yanada kuchaytirish imkonini beradi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — turizmni rivojlantirishning amaliy asoslarini tahlil qilish hamda uning kambag'allik muammolarini hal etishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iborat. Tadqiqot doirasida

turizm orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash, aholi bandligini oshirish va ijtimoiy farovonlikni yuksaltirish mexanizmlari kompleks tarzda o'rganiladi.

MATERIALLAR VA METODIKA

Mazkur tadqiqotda turizmni rivojlantirishning amaliy asoslari hamda uning kambag'allikni kamaytirishdagi rolini o'rganish uchun kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida birlamchi va ikkilamchi manbalar asos qilib olindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi turizm sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari, davlat dasturlari, statistika qo'mitalari ma'lumotlari, xalqaro tashkilotlar (UNWTO, World Bank) hisobotlari hamda so'nggi yillardagi ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy usullarni o'z ichiga oladi. Avvalo, **tahliliy (analitik) usul** orqali turizmning iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarga ta'siri o'rganildi. Ushbu usul yordamida turizm daromadlari, ish o'rinlari soni hamda hududiy rivojlanish darajasi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlashtirildi. Shuningdek, **taqqoslash (komparativ) usuli** asosida turizm rivojlangan va rivojlanayotgan hududlar o'rtasidagi farqlar o'rganildi. Bu esa turizmning kambag'allikka ta'sir mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini berdi.

Tadqiqotda yana **statistik tahlil usulidan** foydalanilib, turizm sohasi orqali yaratilgan ish o'rinlari, xizmat ko'rsatish hajmi, sayyohlar oqimi hamda daromad ko'rsatkichlari o'rganildi. Shu bilan birga, **sistemali yondashuv** asosida turizm infratuzilmasi, xizmatlar sifati va marketing strategiyalarining o'zaro bog'liqligi kompleks tarzda tahlil qilindi. Amaliy jihatdan esa ayrim hududlar misolida turizmning kambag'allikni kamaytirishdagi roli o'rganilib, mavjud muammolar va ularning yechimlari aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash maqsadida turli manbalar o'zaro solishtirilib, umumlashtirildi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, turizmni rivojlantirish iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. Xususan, turizm sohasi orqali yangi ish o'rinlarining yaratilishi aholining bandlik darajasini oshirib, kambag'allikni kamaytirishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tahlillar natijasida aniqlanishicha, turizm rivojlangan hududlarda aholi daromadlari nisbatan yuqori bo'lib, xizmat ko'rsatish sohasi keng rivojlangan. Ayniqsa, mehmonxona, umumiy ovqatlanish, transport va hunarmandchilik sohalarining kengayishi mahalliy aholi uchun qo'shimcha daromad manbalarini yaratmoqda. Bu esa iqtisodiy tengsizlikni qisqartirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, turizm infratuzilmasining rivojlanishi — yo'llar,

kommunikatsiya tizimlari, savdo va xizmat ko'rsatish obyektlarining ko'payishi hududlarning umumiy rivojlanish darajasini oshirgan. Bu jarayon bilvosita ravishda kambag'allik darajasining pasayishiga olib kelgan. Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, turizmni samarali rivojlantirish uchun marketing strategiyalarini takomillashtirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, xizmatlar sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish zarur. Aks holda, mavjud salohiyatdan to'liq foydalanilmaydi. Umuman olganda, turizm sohasi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, aholi farovonligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda muhim strategik yo'nalish sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari turizmni rivojlantirish bo'yicha amaliy choralarni ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA

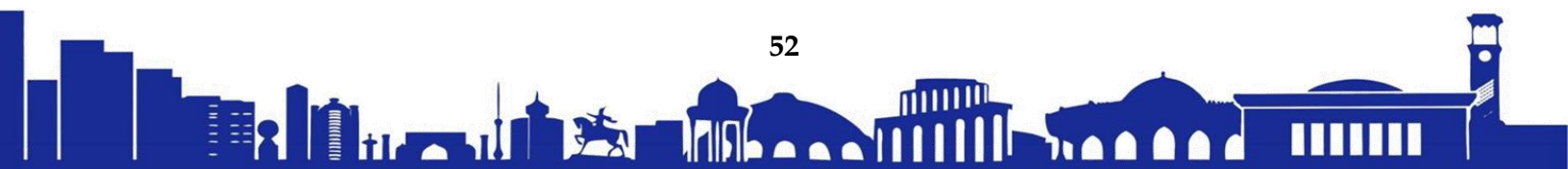
Tadqiqot natijalari turizm sohasining nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyati ham yuqori ekanligini ko'rsatdi. Xususan, turizmning kambag'allikni kamaytirishdagi roli ko'p qirrali bo'lib, u bevosita va bilvosita mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Bevosita ta'sir turizm sohasida yangi ish o'rinlarining yaratilishi orqali namoyon bo'lsa, bilvosita ta'sir xizmat ko'rsatish, transport, savdo va hunarmandchilik kabi tarmoqlarning rivojlanishi orqali yuzaga chiqadi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, turizm rivojlangan hududlarda aholi daromadlari oshib boradi va bu hududlarda ijtimoiy infratuzilma ham sezilarli darajada yaxshilanadi. Biroq ayrim hududlarda turizm salohiyatining yetarlicha ishga solinmaganligi, infratuzilmaning sust rivojlanganligi hamda xizmatlar sifatining pastligi ushbu sohaning samaradorligini cheklab qo'yimoqda. Shuningdek, turizmni rivojlantirishda marketing strategiyalarining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ham muhim muammolardan biri sifatida qayd etildi. Zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi xalqaro turistlarni jalb qilish imkoniyatlarini kamaytiradi. Shu bois, turizmni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash, xizmatlar sifatini oshirish va hududiy brendingni kuchaytirish zarur. Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, turizmni kompleks rivojlantirish orqali kambag'allik muammosini qisqartirish mumkin. Buning uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, infratuzilmani rivojlantirish hamda aholini turizm faoliyatiga keng jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi.

JADVAL: Turizmning kambag'allikni kamaytirishga ta'siri

№	Ko'rsatkichlar	Turizm rivojlanmagan hudud	Turizm rivojlangan hudud	Ta'sir darajasi
1	Aholi bandligi darajasi	Past	Yuqori	Kuchli
2	O'rtacha daromad miqdori	Past	O'rtacha/Yuqori	Kuchli
3	Xizmat ko'rsatish sohasi rivoji	Sust	Keng rivojlangan	O'rta/Kuchli
4	Infratuzilma holati	Yetarli emas	Yaxshi rivojlangan	Kuchli
5	Investitsiyalar hajmi	Kam	Ko'p	Kuchli
6	Kambag'allik darajasi	Yuqori	Nisbatan past	Teskari bog'liq
7	Mahalliy biznes rivoji	Sust	Faol	O'rta/Kuchli
8	Turistik oqim (sayyohlar soni)	Kam	Yuqori	Asosiy omil

XULOSA

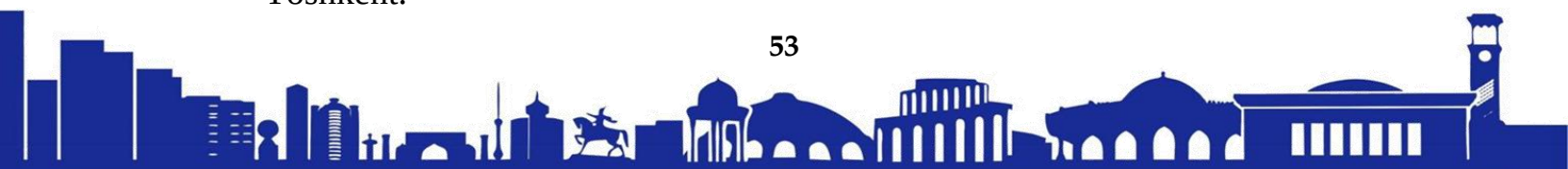
Ushbu tadqiqot natijalariga asosanib aytish mumkinki, turizmni rivojlantirish iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda, ijtimoiy muammolar, xususan kambag'allikni kamaytirishda muhim strategik vosita hisoblanadi. Turizm sohasi orqali yaratiladigan yangi ish o'rinlari aholi bandligini oshiradi, bu esa bevosita daromadlarning ko'payishiga va turmush darajasining yaxshilanishiga olib keladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, turizm rivojlangan hududlarda infratuzilmaning yaxshilanishi, xizmat ko'rsatish sohasining kengayishi hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi kuzatiladi. Bu omillar esa hududlarning kompleks rivojlanishini ta'minlab, kambag'allik darajasini pasaytiradi. Ayniqsa, qishloq hududlarida turizmni rivojlantirish orqali aholi uchun qo'shimcha daromad manbalari yaratilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, turizm sohasida mavjud muammolar — infratuzilmaning ayrim hududlarda yetarli darajada rivojlanmaganligi, xizmatlar sifati va marketing tizimidagi kamchiliklar ushbu yo'nalishning to'liq salohiyatidan foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy boshqaruv yondashuvlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni keng qo'llash hamda turizm xizmatlarini xalqaro

standartlar asosida takomillashtirish zarur. Umuman olganda, turizmni kompleks va tizimli ravishda rivojlantirish orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlikka erishish, balki ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va kambag'allik muammosini bosqichma-bosqich hal etish mumkin. Shu bois, turizmni milliy iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlantirish, davlat siyosatining muhim tarkibiy qismi bo'lib qolishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi **PF-5611-son Farmoni**. Turizm sohasini jadal rivojlantirish to'g'risida. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi **PF-60-son Farmoni**. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 3-dekabrdagi **974-son qarori**. Turizm infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. – Toshkent, 2018.
4. Abdurkarimov, B. (2021). **Turizm iqtisodiyoti asoslari**. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 156 b.
5. Axmedov, Q. (2020). **Hududiy turizmni rivojlantirish istiqbollari**. – Toshkent: Fan, 132 b.
6. Rasulov, S. (2022). **O'zbekistonda turizmni rivojlantirish muammolari va yechimlari**. – Toshkent, 145 b.
7. Karimov, D. (2021). Turizm va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik. // *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, №4, 45–52-betlar.
8. Yusupov, A. (2023). Turizm infratuzilmasini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari. // *Ilmiy tadqiqotlar jurnali*, №2, 78–84-betlar.
9. Sharifov, M. (2022). Turizm xizmatlari sifatini oshirishning iqtisodiy samaradorligi. // *Servis sohasi rivoji*, №3, 66–72-betlar.
10. Qodirov, N. (2021). Qishloq turizmi va uning iqtisodiy ahamiyati. // *Agroiqtisodiyot*, №1, 54–60-betlar.
11. Xolmatov, R. (2020). Turizm marketingi va uning rivojlanish bosqichlari. – Toshkent, 120 b.
12. Statistika agentligi. (2023). **O'zbekiston Respublikasida turizm ko'rsatkichlari**. – Toshkent.

ISSN (E): 2181-4570

VOLUME-4, ISSUE-7

CROSSREF Prefix: 10.66301

13. <https://stat.uz>

14. <https://uzbektourism.uz>

15. <https://www.unwto.org>

16. <https://www.worldbank.org>